

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลแสงอำเภอมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี มีแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม
2. ลักษณะของการมีส่วนร่วม
3. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม
4. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม
5. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของการพัฒนาชนบท หลักการสำคัญหรือหัวใจของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ จะต้องให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบในผลการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นกล่าวคือ การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งในงานพัฒนา (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2526, หน้า 25)

ไวท์ (White, 1982 อ้างถึงใน ถิรพันธ์ สุกระสร, 2547, หน้า 6) ได้ให้คำจำกัดความว่าการมีส่วนร่วมประกอบด้วย 3 มิติด้วยกัน มิติที่หนึ่งคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าอะไรควรทำและทำอย่างไร มิติที่สอง ร่วมเสียสละในการพัฒนา ลงมือปฏิบัติการตามที่ได้ตัดสินใจและมิติที่สามมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินงานและยังมีอีกมิติหนึ่งที่น่าจะพิจารณาเป็นมิติที่สี่ คือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

กรณีศึกษา ชุมติ (2524 อ้างถึงใน จุฑารัตน์ จริยาอุดม, 2548, หน้า 18) ได้สรุปรูปแบบของการมีส่วนร่วมออกเป็น 10 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมประชุม
2. การมีส่วนร่วมออกเงิน
3. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
4. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
5. การมีส่วนร่วมสัมผัส
6. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
7. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค
8. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม
9. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงานหรือเป็นลูกจ้าง
10. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ออกวัสดุอุปกรณ์

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี (2526 อ้างถึงใน อติสรณ์ ขัดสีไธ, 2551, หน้า 6) ได้ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณา ตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง การที่สามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทเพื่อแก้ไข ปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้นั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับปรัชญาการพัฒนาชุมชนที่ว่า มนุษย์ทุกคนต่างมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชนขณะเดียวกันต้องยอมรับความจริงที่ว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาส และได้รับการชี้แนะที่ถูกต้อง

ลือชัย ศรีเงินยวง และผาสุก อเนกวนิช (2526 อ้างถึงใน จุฑามาศ ศรีศิริพรพันธุ์, 2547, หน้า 8) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงจะต้องไม่หมายความว่าเพียงแต่การดึงประชาชนเข้ามาร่วมโครงการที่รัฐเป็นผู้กำหนด “รูปแบบเป้าหมายของงาน” และ “กำหนดให้มีการเข้าร่วมงาน” ดังที่ผ่านมา แต่จะต้องเป็นการมีส่วนร่วมอย่างมีสำนึกรับผิดชอบ และมีบทบาทอย่างเต็มที่ตั้งแต่ค้นคิดปัญหา วางแผนปฏิบัติงาน ดูแล กำกับ ตลอดจนประเมินผล ติดตามงาน การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงจะต้องหมายถึง การมอบอำนาจอธิปไตยขั้นพื้นฐานคืนสู่ประชาชน การพยายามจัดตั้งและพัฒนาองค์กรประชาชนให้เข้มแข็งบนพื้นฐานของการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงเงื่อนไขของการมีส่วนร่วมว่ามีอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. ประชาชนต้องมีอิสรภาพที่จะมีส่วนร่วม
2. ประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม
3. ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม

เออร์วิน (Erwin, 1976, p. 138 อ้างถึงใน จุฑามาศ ศรีศิริพรพันธ์, 2547, หน้า 6 - 7) ให้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมว่า คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนา ร่วมคิด ตัดสินใจ แก้ไขปัญหาของตนเอง เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของประชาชน ให้ความสำคัญสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชน แก้ไขปัญหาร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนคิดตามการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

อำภรณ์พันธ์ จันทรสว่าง (2525 อ้างถึงใน จุฑามาศ ศรีศิริพรพันธ์, 2547, หน้า 8) อธิบายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่าการมีส่วนร่วม (Participation) เป็นผลมาจากเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง และความเห็นต้องพ้องต้องกันจะต้องมากจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อปฏิบัติการนั้น ๆ เหตุผลเบื้องต้นของการที่คนมารวมกันได้ ควรจะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมด หรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่มหรือทำในนามกลุ่มนั้นกระทำผ่านองค์กร (Organization) ดังนั้น องค์กรจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้

ลักษณะของการมีส่วนร่วม

โคเฮน และอัฟโฮฟ (Cohen & Uphoff, 1979 อ้างถึงใน จุฑามาศ ศรีศิริพรพันธ์, 2547, หน้า 12) ได้อธิบายและวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในแง่ของรูปแบบของการมีส่วนร่วม โดยได้แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ซึ่งอาจเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ในระยะเริ่ม การตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม และการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) ซึ่งอาจเป็นไปในรูปของการเข้าร่วม โดยการให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือรวมทั้งการเข้าร่วมแรงร่วมใจ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ทางวัตถุสังคมหรือโดยส่วนตัว
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งนับเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมดและเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

ประสพสุข ตีอินทร์ (2531, หน้า 21 อ้างถึงใน จริยา กลิ่นอุดม, 2547, หน้า 16) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจเพื่อปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารและการประสานของความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits)
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

อकिन รพีพัฒน์ (2539 อ้างถึงใน เจนจิรา สุคำภา, 2547, หน้า 19) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 4 ลักษณะด้วยกัน คือ

1. ร่วมกันในการค้นหาสาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไขปัญหา
2. ร่วมกันในการตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ไขและวางแผนแก้ไขปัญหา
3. ร่วมในการปฏิบัติการตามแผนที่กำหนด
4. ร่วมในการประเมินผลงาน

จากลักษณะรูปแบบของการมีส่วนร่วมดังกล่าว กล่าวโดยสรุปได้ว่ารูปแบบของการมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็นสี่รูปแบบ คือ รูปแบบที่หนึ่งการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รูปแบบที่สองการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม รูปแบบที่สามการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ รูปแบบที่สี่การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

แนว โสทธิพันธ์ (2534 อ้างถึงใน คมศิลป์ ศิริวงศ์, 2547, หน้า 19) ได้กำหนดขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน คือ

1. การมีส่วนร่วมคิด
2. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมปฏิบัติการตามโครงการ
4. การมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล

และแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีดังนี้ (กรมการปกครอง, 2544, หน้า 45)

1. การมีส่วนร่วมในการใช้สิทธิเลือกตั้งและสมัครเข้ารับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่น
2. การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร โดย
 - 2.1 เข้าร่วมสังเกตการณ์การประชุมสภาท้องถิ่น

2.2 การใช้สิทธิตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของทางราชการ พ.ศ. 2540 ในการขอข้อมูลจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น โดย

3.1 การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา โดยเสนอปัญหาความต้องการของประชาชนหมู่บ้าน ประชาคมตำบล ประชาคมเมือง ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำไปพิจารณา

3.2 ร่วมเป็นคณะกรรมการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อทำหน้าที่พิจารณาโครงการที่บรรจุไว้ในแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3.3 การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการร่วมเข้าชื่อเพื่อถอดถอนสมาชิกและผู้บริหารท้องถิ่น ตามกฎหมายว่าด้วยการลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอนสมาชิกหรือผู้บริหารท้องถิ่น

กล่าวโดยสรุป จากลักษณะของการมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การมีส่วนร่วมในการคิด คือ

1.1 ค้นหาปัญหาและสาเหตุ

1.2 วางแผนดำเนินการ

1.3 ปรึกษาหารือ

2. การมีส่วนร่วมในการทำ คือ

2.1 การลงมือปฏิบัติงาน/ ดำเนินงาน

2.2 ร่วมลงทุน ร่วมผลประโยชน์

2.3 ร่วมเป็นคณะกรรมการ

3. การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบผลงาน คือ

3.1 ร่วมประเมินผลการปฏิบัติงาน

3.2 ร่วมตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน

จากลักษณะของการมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาจึงนำลักษณะการมีส่วนร่วมของประสพสุข ดิอินทร์ (2531, หน้า 21 อ้างถึงใน จริยา กลิ่นอุดม, 2547, หน้า 16) ที่ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ด้านมาใช้ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลแสดงจากแผนพัฒนา 3 ปี (พ.ศ. 2554 - 2556) 4 ยุทธศาสตร์ คือ

1. ยุทธศาสตร์ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

2. ยุทธศาสตร์ด้านสวัสดิการสังคมและการส่งเสริมคุณภาพชีวิต

3. ยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา ศาสนาวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

4. ยุทธศาสตร์ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย

โดยศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การริเริ่มตัดสินใจ การดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจเพื่อปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารและการประสานของความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits)
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

เบอร์แทรนด์ (Bertrand, 1958, pp. 147 - 157 อ้างถึงใน จริยา กลิ่นอุดม, 2547, หน้า 18) กล่าวถึง ปัจจัยทางวัฒนธรรมของประชาชนที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ซึ่งได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคลต่าง ๆ คือ

1. อายุ
2. เพศ
3. สถานภาพทางสังคม
4. อาชีพ
5. การศึกษา
6. ถิ่นที่อยู่อาศัย
7. ระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น
8. ปัจจัยอื่น ๆ เช่น การอาศัยในเมืองหรือในชนบท จำนวนสมาชิกในครอบครัวและลักษณะครอบครัว ค่านิยม และทัศนคติ

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 อ้างถึงใน จริยา กลิ่นอุดม, 2547, หน้า 18) ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์
2. ความเกรงใจ ที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือ หรือเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้เกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วยทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีศรัทธาหรือความเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำเช่น ผู้ใหญ่ ออกปากขอแรงผู้น้อยก็ตาม
3. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่าทำให้ประชาชนถูกบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่าง ๆ เช่น บังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543 อ้างถึงใน จุฑารัตน์ จรียาอุดม, 2548, หน้า 18) ได้สรุปปัจจัยที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ปัจจัยด้านกลไกของรัฐ โดยรัฐต้องกำหนดนโยบายที่คำนึงถึงความแตกต่างของวัฒนธรรมท้องถิ่น สนับสนุนกิจกรรมที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง รวมทั้งการสร้างช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนโดยระบบต่าง ๆ ของราชการจะต้องเอื้ออำนวยและเพิ่มโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในขณะที่การติดตาม ประเมินผลและการให้การสนับสนุนในภายหลังก็เป็นสิ่งจำเป็นไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน

2. ปัจจัยด้านประชาชนที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ในการทำงาน พัฒนากล้าตัดสินใจ ริเริ่มกิจกรรมและรับผลประโยชน์ สมาชิกต้องรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือเป็นผู้นำท้องถิ่น มีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสารโดยการมีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก

3. ปัจจัยด้านนักพัฒนาที่จะต้องรู้จักชุมชนในทุก ๆ มิติ มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการมีส่วนร่วม ต้องค้นหาผู้นำที่มีศักยภาพ รู้จักวิธีการรวมกลุ่มประชาชนเพื่อช่วยหาหนทางแก้ปัญหาและสนับสนุนข้อมูลความรู้ต่าง ๆ รวมทั้งทรัพยากรที่จำเป็นเพื่อให้สามารถดำเนินงานพัฒนาได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นประกอบด้วยปัจจัยทางวัฒนธรรม ซึ่งเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลเช่น เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ ฯลฯ และปัจจัยเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมภายนอกทางสังคม เช่น กลไกการกำหนดนโยบายของรัฐบาล สภาพเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งตัวนักพัฒนาต้องเข้าถึงประชาชน รู้จักวิธีการรวมกลุ่มประชาชนเพื่อเข้าถึงปัญหาและสนับสนุนข้อมูลความรู้ด้านต่าง ๆ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

อकिन รพีพัฒน์ (2539 อ้างถึงใน ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 7 - 9) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion)

มาสโลว์ (Maslow, 1954 อ้างถึงใน อकिन รพีพัฒน์, 2527, หน้า 7 - 8) กล่าวว่า การเกลี้ยกล่อม หมายถึง การใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำ ซึ่งการเกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาคัดค้านการปฏิบัติงานและถ้าจะให้เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อม

โดยเฉพาะในเรื่อง ความต้องการของคนตามหลักทฤษฎีของมาสโลว์ ที่เรียกว่าลำดับขั้น ความต้องการ (Hierarchy of Needs) คือ ความต้องการของคนจะเป็นไปตามลำดับจาก น้อยไปมาก มีทั้งหมด 5 ระดับ ดังนี้

1.1 ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Survival Need) ได้แก่ ความต้องการทางด้านอาหาร ยา เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ

1.2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต (Safety and Security Needs) ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูก ขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

1.3 ความต้องการทางด้านสังคม (Social Needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

1.4 ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (Self-Esteem Needs) ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเองในเรื่องความสามารถ และความสำคัญของบุคคล

1.5 ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (Self - Actualization Needs) เป็นความต้องการในระบบสูงสุดที่อยู่ยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเองเพื่อจะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ความต้องการนี้จึงเป็นความต้องการ พิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด

2. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Morale)

คนเรามีความต้องการทางกายและใจถ้าคนมีขวัญดีพอ ผลของการทำงานจะสูงตามไปด้วย แต่ถ้าขวัญไม่ดีผลงานก็ต่ำไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากว่าขวัญเป็นสถานการณ์ทาง จิตใจที่แสดงออกในรูป พฤติกรรมต่าง ๆ นั่นเอง การจะสร้างขวัญให้ดีต้องพยายามสร้าง ทศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอารัดเอาเปรียบ การให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น และเมื่อใดก็ตามถ้าคนทำงานมีขวัญดีจะ เกิดสำนึกในความรับผิดชอบ อันจะเกิดผลดีแก่หน่วยงาน ทั้งในส่วนที่เป็นขวัญส่วนบุคคล และขวัญของกลุ่ม ดังนั้น จะเป็นไปได้ว่าขวัญของคนเราโดยเฉพาะ คนมีขวัญที่ดีย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้เช่นกัน (ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 8)

3. ทฤษฎีสร้างความรู้รักชาตินิยม (Nationalism)

ปัจจัยประการหนึ่งที่น่าสู่การมีส่วนร่วมคือ การสร้างความรู้รักชาตินิยมให้เกิดขึ้น หมายถึง ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองที่จะอุทิศหรือ เน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติ มีความพอใจในชาติของตัวเอง พอใจเกียรติภูมิ จงรักภักดี ผูกพันต่อ ท้องถิ่น (ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 8)

4. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership)

การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่มคน จูงใจไปยังเป้าประสงค์ โดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดีเรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (Positive Leader) ผู้นำพลวัต คือ เคลื่อนไหวทำงานอยู่เสมอ (Dynamic Leader) และผู้นำไม่มีกิจ ไม่มีผลงานสร้างสรรค์ที่เรียกว่า ผู้นำนิเสธ (Negative Leader) ผลของการให้ทฤษฎีการสร้างผู้นำจึงทำให้เกิดการระดมความร่วมมือ ปฏิบัติงานอย่างมีขวัญกำลังใจ งานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และร่วมรับผิดชอบ ดังนั้น การสร้างผู้นำที่ดีย่อมจะนำไปสู่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดีนั่นเอง (ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 8)

5. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administration and Method)

การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ยั่งยืนเพราะใช้กฎหมาย ระเบียบแบบแผน เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามผลของ ความร่วมมือยังไม่มีระบบใดที่ดีที่สุดในเรื่องการใช้บริหารเพราะธรรมชาติของคน ถ้าทำงานตามความสมัครใจอย่างตั้งใจไม่มีใครบังคับก็จะทำงานด้วยความรัก แต่ถ้าไม่ควบคุมเลยก็ไม่เป็นไปตามนโยบายและความจำเป็นของรัฐ เพราะการใช้ระบบบริหาร เป็นการให้ปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเพิ่มความคาดหวังผลประโยชน์ (ยุพาพร รูปงาม, 2545, หน้า 8 - 9)

ดิน ปรัชญพฤทธิ (2534 อ้างถึงใน เกศินี พรหมตัน, 2550, หน้า 12 - 13) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการมีส่วนร่วมหรือภาวะผู้ตามไว้ว่า ทฤษฎีนี้ได้รับความสนใจจากนักวิชาการส่วนใหญ่ น้อยมาก เนื่องจากนักวิชาการคิดว่าหากองค์กรมีภาวะผู้นำที่ดีก็จะพลอยมีภาวะผู้ตามดีไปด้วยเป็น การมองค่อนข้างแคบเพราะนอกจากจะมองปรากฏการณ์เพียงด้านเดียวแล้ว การที่นักวิชาการให้ความสำคัญแก่การมีส่วนร่วมหรือภาวะผู้ตามนั้น พอสรุปสาเหตุหลายประการด้วยกันคือ ประการแรก นักวิชาการบางคนอาจไม่แน่ใจว่าองค์กรมีความจำเป็นมากน้อยเพียงใดที่จะต้องให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประการที่สอง ผู้คนยังไม่แน่ใจว่าวัตถุประสงค์ของการขอให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมคืออะไรกันแน่ ประการที่สาม หากผู้นำขอให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ผู้ตามเหล่านั้นได้แก่ใครบ้าง ผู้ตามทั้งหมดหรือเฉพาะผู้ตามที่เกี่ยวข้องสนิทสนมกับผู้นำเท่านั้นและประการสุดท้าย หากผู้นำขอให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ผู้ตามควรจะเข้าไปมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใดและ ลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมเช่นนั้นสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามอย่างไรบ้าง

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมอาจจะมีอยู่มากมายหลายทฤษฎีด้วยกัน แต่ละทฤษฎีการมีส่วนร่วมสามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ คือ ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) และทฤษฎี

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)

ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) ทฤษฎีนี้เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำ และถือว่าการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง/ ถอดถอนผู้นำ เป็นเครื่องหมายของการที่จะให้หลักประกันกับการบริหารงานคืออย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้เน้นเฉพาะการวางโครงการสร้างสถาบันเพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้น เช่น การเลือกตั้งทั่วไป การเลือกตั้งโดยคะแนนลับและประชุมปรึกษาหารือประจำปีจะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมตามนัยของทฤษฎีนี้ มิได้เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างแท้จริง และผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ ได้แก่ บรรดาผู้นำต่าง ๆ ที่เสนอตัวเข้าสมัครรับการเลือกตั้ง ส่วนผู้ตามนั้นเป็นเพียงแค่ไม้ประดับเท่านั้น

จากทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นจึงพอสรุปได้ว่า การเร้าให้เกิดกิจกรรมทางสังคมเพื่อให้คนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคม โดยต้องมีความเข้าใจในวิถีชีวิต ค่านิยม จารีตประเพณี ทัศนคติของบุคคล การพัฒนาโดยใช้สิ่งเร้าที่เหมาะสมนำไปสู่การที่สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนในรูปแบบของการมีส่วนร่วมและสมัครใจ

ผู้ศึกษาจึงเลือกนำแนวคิดทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion) มาปรับใช้ในการศึกษาปัญหาพิเศษเรื่องความร่วมมือของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบล แสลง ซึ่งการเกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงานและถ้าจะให้เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อม

อำนาจ อนันตชัย (2526 อ้างถึงใน จุฑามาศ ศรีศิริพรพันธ์, 2547, หน้า 9) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการมีส่วนร่วม 4 ทฤษฎี คือ

1. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion) การเกลี้ยกล่อม หมายถึง การใช้คำพูดหรือการเขียนเพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำ ซึ่งการเกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาการขัดแย้งในการปฏิบัติงาน และถ้าจะให้เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อมให้เข้าใจแจ่มแจ้งให้เกิดศรัทธาตรงกับความต้องการของผู้ถูกเกลี้ยกล่อม โดยเฉพาะในเรื่องความต้องการของตน ตามทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการ (Hierarchy of Needs) ของมาสโลว์ (Maslow) ซึ่งมีทั้งหมด 5 ระดับ คือ ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต ความต้องการทางด้านสังคม ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง และความต้องการความสำเร็จของตน

2. ทฤษฎีการสร้างความรู้รักสามัคคี (Nationalism) ปัจจัยประการหนึ่งซึ่งนำไปสู่การมีส่วนร่วม คือ การสร้างความรู้รักสามัคคีให้เกิดขึ้น ซึ่งหมายถึง ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองที่จะอุทิศหรือเน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์รวมของชาติ มีความพอใจในชาติของตัวเอง พพอใจเกียรติภูมิจงรักภักดีผูกพันต่อท้องถิ่น

3. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership) การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่มคน จูงใจให้คนไปยังเป้าหมายประสงค์ โดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดี เรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (Positive Leader) ผู้นำพลวัตร คือ เคลื่อนไหวการทำงานอยู่เสมอ (Dynamic Leader) และผู้นำทางไม่มีกิจไม่มีผลงานสร้างสรรค์ที่เรียกว่า ผู้นำนิเสธ (Negative Leader) ผลงานของการใช้ทฤษฎีการสร้างผู้นำจึงทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญกำลังใจ งานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และร่วมรับผิดชอบ ดังนั้นการสร้างผู้นำที่ดีย่อมจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดีนั่นเอง

4. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administrative and Method) การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ย่างเพราะใช้กฎหมาย ระเบียบแบบแผนเป็นเครื่องหมายในการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามผลของความร่วมมือยังไม่มีระบบใดดีที่สุดในเรื่องการใช้บริหารเพราะธรรมชาติของคน ถ้าทำงานตามความสมัครใจอย่างตั้งใจ ไม่มีใครบังคับก็จะทำงานด้วยรัก แต่ถ้าไม่ควบคุมเลยก็ไม่เป็นไปตามนโยบายและความจำเป็นร่วมกันของรัฐเพราะการใช้ระบบบริหารเป็นการให้ปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมาย

ดิน ปรชัญพฤตย์ (2534 อ้างถึงใน เกศินี พรหมตัน, 2550, หน้า 12 - 13) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการมีส่วนร่วมหรือภาวะผู้ตามไว้ว่า ทฤษฎีนี้ได้รับความสนใจจากนักวิชาการส่วนใหญ่ น้อยมาก เนื่องจากนักวิชาการคิดว่าหากองค์กรมีภาวะผู้นำที่ดีก็จะพลอยมีภาวะผู้ตามดีไปด้วยเป็นการมองค่อนข้างแคบเพราะนอกจากจะมองปรากฏการณ์เพียงด้านเดียวแล้ว การที่นักวิชาการให้ความสำคัญแก่การมีส่วนร่วมหรือภาวะผู้ตามนั้น พอสรุปสาเหตุหลายประการด้วยกันคือ ประการแรก นักวิชาการบางคนอาจไม่แน่ใจว่าองค์กรมีความจำเป็นมากน้อยเพียงใดที่จะต้องให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประการที่สองผู้คนยังไม่แน่ใจว่าวัตถุประสงค์ของการยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมคืออะไรกันแน่ ประการที่สาม หากผู้นำยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมแล้วผู้ตามเหล่านั้นได้แก่ใครบ้าง ผู้ตามทั้งหมดหรือเฉพาะผู้ตามที่ใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้นำเท่านั้นและประการสุดท้าย หากผู้นำยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ผู้ตามควรจะเข้าไปมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด และลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมเช่นนั้น สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามอย่างไรบ้าง

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมอาจจะมีอยู่มากมายหลายทฤษฎีด้วยกัน แต่ละทฤษฎีการมีส่วนร่วมสามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ คือ ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) และทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)

ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) ทฤษฎีนี้เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำและถือว่าการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง/ ถอดถอนผู้นำเป็นเครื่องหมายของการที่จะให้หลักประกันกับการบริหารงานดี อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้เน้นเฉพาะการวางโครงการสร้างสถาบันเพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้น เช่น การเลือกตั้งทั่วไป การเลือกตั้งโดยคะแนนลับและประชุมปรึกษาหารือประจำปีจะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมตามนัยของทฤษฎีนี้ มิได้เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างแท้จริงและผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ ได้แก่ บรรดาผู้นำต่าง ๆ ที่เสนอตัวเข้าสมัครรับการเลือกตั้ง ส่วนผู้ตามนั้นเป็นเพียงแค่ไม่ระดับเท่านั้น

จากทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นจึงพอสรุปได้ว่า การเร้าให้เกิดกิจกรรมทางสังคมเพื่อให้นิสิตนักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคม โดยต้องมีความเข้าใจในวิถีชีวิต ค่านิยม จารีตประเพณี ทัศนคติของบุคคล การพัฒนาโดยใช้สิ่งเร้าที่เหมาะสมนำไปสู่การที่สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนในรูปแบบของการมีส่วนร่วมและสมัครใจ

ผู้ศึกษาจึงเลือกนำแนวคิดทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion) มาปรับใช้ในการศึกษาปัญหาพิเศษเรื่องการเมืองการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลแสดง ซึ่งการเกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาคัดค้านในการปฏิบัติงานและถ้าจะให้เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อม

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาท้องถิ่น

ความหมายของการพัฒนา

การพัฒนาหมายถึง กระบวนการเพื่อเพิ่มความสามารถของคนส่วนใหญ่ในอันที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนเองอย่างต่อเนื่อง กระบวนการพัฒนาจะส่งผลถึงคนส่วนใหญ่ใน 3 ลักษณะ (โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์, 2536 อ้างถึงใน อมรรัตน์ เจริญพรวรรณ, 2548, หน้า 25) คือ

ประการแรก การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้า ซึ่งถ้าเป็นเรื่องเศรษฐกิจก็เรียกว่า ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ถ้าทางสังคมก็เป็นเรื่องของการมีเหตุผล ตลอดจนระบบและกลไกซึ่งเอื้ออำนวยให้สามารถใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจ และขจัดความขัดแย้งด้วยสันติวิธี เป็นต้น

ประการสอง การพัฒนานอกจากจะหมายถึงความก้าวหน้าและความมั่นคงแล้ว ยังควรหมายถึง ความเป็นธรรมอีกด้วย ในลักษณะที่ว่าประชาชนทุกคนในฐานะที่เป็นสมาชิกในสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมและได้รับผลตอบแทนจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามสมควร

จากความหมายของการพัฒนาท้องถิ่น สุทธิ ศรีสวรรค์ (2540 อ้างถึงใน อมรรัตน์ เจริญพรวรรณ, 2548, หน้า 26) ของนักวิชาการที่ได้ให้ความหมายข้างต้นแล้ว เพื่อให้เกี่ยวข้องกับ

การพัฒนาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นการพัฒนาชุมชนที่อยู่ในระดับต่ำกว่ารัฐ ผู้ศึกษาได้นำคำนิยามของการพัฒนาที่นักวิชาการได้ทำการศึกษา วิจัย มาประกอบการศึกษา ดังนี้

1. การพัฒนาท้องถิ่นเป็นกรรมวิธีที่มุ่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นให้ดีขึ้น โดยความร่วมมืออย่างจริงจังของประชาชนในท้องถิ่นและควรจะเป็นความคิดริเริ่มของประชาชนในท้องถิ่นนั่นเองด้วย แต่ถ้าประชาชนในท้องถิ่นไม่รู้จักริเริ่ม ก็ให้ใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิดความคิดริเริ่ม ทั้งนี้เพื่อให้ใช้วิธีนี้ได้รับการตอบสนองจากประชาชนในท้องถิ่นด้วยความกระตือรือร้นอย่างจริงจัง ซึ่งวิธีนี้ได้รับการตอบสนองจากประชาชนในท้องถิ่นด้วยความกระตือรือร้นอย่างจริงจัง ซึ่งวิธีนี้องค์การสหประชาชาติได้ยึดถือเป็นแนวทางมาตรฐาน

2. การพัฒนาท้องถิ่นเป็นขบวนการซึ่งดำเนินไปด้วยการรวมกำลังของราษฎรเองกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เพื่อปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ ให้เจริญยิ่งขึ้น และผสมผสานชุมชนเหล่านั้นเข้าเป็นชีวิต และเพื่อให้ราษฎรมีความสามารถอุทิศตนเอง เพื่อความก้าวหน้าของประเทศของได้อย่างเต็มที่

3. การพัฒนาท้องถิ่นหมายถึง เทคนิคและวิธีการโดยจัดทำเป็น โครงการอันหนึ่งอันเดียวกันในการที่จะส่งเสริมปรับปรุงชุมชนท้องถิ่น โดยพยายามที่จะรวมเอาความช่วยเหลือจากภายนอกมารวมผสมผสานกับความมานะพยายามของชาวบ้านในท้องถิ่นเองและพยายามกระตุ้นความคิดริเริ่มจากท้องถิ่นและลักษณะของผู้นำไปด้วยในตัว และถือว่าเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการนำการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในด้านนี้ องค์การสหประชาชาติได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า หมายถึง กระบวนการซึ่งรวมเอาความมานะพยายามของประชาชนกับฝ่ายรัฐบาลเข้าด้วยกันในการส่งเสริมสภาพของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อให้ชุมชนเหล่านั้นได้มีบทบาทเข้ามาร่วมในชีวิตอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศชาติ และเพื่อให้มีส่วนร่วมสนับสนุนความเจริญของสหประชาชาติด้วยกรรมวิธีนี้ จึงมีสาระสำคัญ คือ ความร่วมมือของประชาชนด้วยศรัทธาที่จะสร้างเสริมระดับความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น โดยอาศัยความริเริ่มของตนเองเป็นสำคัญ การกำหนดให้มีหน่วยองค์การรัฐบาลเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือในด้านเทคนิคและวิชาการ เพื่อช่วยให้ความริเริ่มการช่วยตนเอง และความช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การพัฒนาท้องถิ่นเป็นขบวนการแห่งการกระทำทางสังคม ซึ่งราษฎรในชุมชนนั้น ๆ ร่วมกันจัดวางและลงมือกระทำเอง กำหนดว่ากลุ่มของตนและแต่ละบุคคลมีความต้องการอย่างไร และปัญหาร่วมกันมีอะไรบ้าง แล้วจัดทำแผนการของกลุ่มและเอกชน เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ และสามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ โดยพยายามใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ ให้มากที่สุด และถ้าจำเป็นอาจจะขอความช่วยเหลือทั้งด้านบริการและวัสดุจากองค์การรัฐบาลและที่มิใช่ของรัฐบาล ก็ได้เราไม่อาจจะตีความหมายให้เป็นที่พอใจได้ถ้าพูดในด้านเนื้อหาของคำเพราะว่าเป็นปัญหาที่

เกี่ยวกับวิธีการกระทำมากกว่าตัวงานที่กระทำจริง ๆ เช่น การสร้างถนน โรงพยาบาลหรือโรงเรียนนั้น อาจจะเป็นการพัฒนาชุมชนหรือไม่ใช้ก็ได้

5. การพัฒนาท้องถิ่น หมายถึง การร่วมกำลังดำเนินงานปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนให้ชุมชนมีความเป็นปึกแผ่นและดำเนินงานไปในแนวทางที่ต้องการ การทำงานพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นในขั้นแรกจะต้องอาศัยความร่วมมือกำลังกันของราษฎรในชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ในการช่วยตัวเอง และร่วมมือกันดำเนินงาน แต่มักจะได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการด้วยจากหน่วยราชการหรือองค์การอาสาสมัครอื่น ๆ การพัฒนาชุมชน เป็นโครงการซึ่งให้ราษฎรในหมู่บ้านสามารถยื่นมือออกมาบริหารต่าง ๆ ของรัฐบาลซึ่งมีอยู่แล้วไปใช้ประโยชน์

6. การพัฒนาท้องถิ่น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของขบวนการที่ใช้ในการสร้างความเจริญให้ท้องถิ่น เป็นส่วนที่มีลักษณะที่เห็นได้ชัดเจนแตกต่างออกไป โดยประกอบด้วย

6.1 การช่วยตัวเอง

6.2 การพิจารณาถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

6.3 การพิจารณาถึงลักษณะของสังคม วัฒนธรรม ประเพณี และลักษณะอื่น ๆ ของชุมชนนั้น ๆ เป็นส่วนร่วม

7. การพัฒนาท้องถิ่น หมายถึง ขบวนการอย่างหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อเป็นการกระตุ้นช่วยเหลือและส่งเสริมประชาชนในท้องถิ่นให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้น และเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานปรับปรุงความเป็นอยู่ของตนเอง และเสริมสร้างท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

8. การพัฒนาท้องถิ่น เป็นกระบวนการที่มุ่งจะชักจูงและส่งเสริมประชาชนให้มีความรู้สึกกระตือรือร้นและสนใจที่จะเข้าร่วมมือดำเนินการปรับปรุงการทำการมาหากินเพื่อสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น

9. การพัฒนาท้องถิ่นย่อย มีผลต่อการมีส่วนร่วมเพราะการที่บุคคลมีความเห็นแตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องผลประโยชน์ที่ได้รับจากการพัฒนา หรือการที่ต้องนำตนเองเข้าไปพัวพันกับงานของส่วนรวมย่อมมีผลให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกันไป

สำหรับจุดมุ่งหมายของการพัฒนาท้องถิ่นนั้น แสงนภา ทองวิทยา (2545 อ้างถึงในอมรรัตน์ เจริญพรพรรณ, 2548, หน้า 25) เป็นการใช้ความพยายามเพื่อดำเนินการพัฒนาไปสู่การแก้ไขปัญหา หรือตอบสนองความต้องการที่จำเป็นขั้นพื้นฐานสำหรับประชาชนในแต่ละชุมชนตามความเป็นจริง โดยใช้ทรัพยากรทั้งภายในและภายนอก ซึ่งความจำเป็นขั้นพื้นฐานเหล่านี้กำหนดขึ้นโดยคำนึงถึงสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาว่าสถานการณ์ปัจจุบันของประชาชนกลุ่มเป้าหมายเป็นอย่างไร และคำนึงถึงเกณฑ์ความเป็นไปได้ในทางวิชาการและภาวการณ์สนับสนุนให้ประชาชน

มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ระดับความจำเป็นของตนเองแนวทางของการพัฒนานั้น ควรเป็นเรื่องของประชาชนที่เขารู้สึก เขามีความต้องการ เขามีความพยายาม เขาร่วมมือกัน เขายืนยันแข็ง ให้เขาขับเคลื่อนศักยภาพ (Release Potential) ออกมาจากพลังในตัวเขาให้มากที่สุด มองการพัฒนาเป็นภาพรวมว่า ความหมายสำคัญของการพัฒนา คือ กระบวนการเพื่อเพิ่มความสามารถของคนส่วนใหญ่ในอันที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนโดยต่อเนื่อง โดยอธิบายว่า กระบวนการเพื่อเพิ่มความสามารถของคนส่วนใหญ่ในอันที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนโดยต่อเนื่อง

การพัฒนามีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและทำให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง ดังนั้น การพัฒนาจะประสบผลสำเร็จได้นั้นมีองค์ประกอบที่สำคัญ ลิขิต หมูดี (2538 อ้างถึงใน จุฑารัตน์ จริยาอุดม, 2548, หน้า 11) ดังนี้

1. ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา (People Participation)
2. การพัฒนานั้นจะต้องนำไปสู่การช่วยเหลือตัวเองได้ (Self Reliance) คือเป็นงานที่ประชาชนทำเอง ผลประโยชน์เป็นของประชาชนเอง และประชาชนมีขีดความสามารถที่จะดำเนินการพัฒนาไปด้วยตัวของเขาเอง
3. การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายความต้องการ และการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานจะทำให้มีการพัฒนาการของประชาชน
4. การมีส่วนร่วมที่จะรับผิดชอบต่อผลที่จะเกิดขึ้น หรือเป็นการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจะเป็นการพัฒนาให้ประชาชนนั้นได้เข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 อ้างถึงใน บุญเทียน จันสุข, 2548, หน้า 7) ได้นำเสนอหลักการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายแห่งการพัฒนา ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาต้องยึดหลักความต้องการพื้นฐานของคนเป็นหลัก
2. การพัฒนาต้องริเริ่มและดำเนินการโดยประชาชน
3. การพัฒนาร่วมกับชาวบ้านต้องใช้หลักการส่งเสริมให้ชาวบ้านได้พึ่งตนเองและมีส่วนร่วมในการทำงานทุกขั้นตอน
4. โครงการและกิจกรรมต้องมีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม
5. การพัฒนาต้องส่งผลไปยังการปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคมและองค์กรประชาชน

สรุปจากความหมายของการพัฒนาท้องถิ่นดังกล่าว การพัฒนาท้องถิ่น คือ การดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ในท้องถิ่นที่มุ่งส่งเสริมในการสร้างความมั่นคงให้กับท้องถิ่น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่น โดยมีการร่วมมือของแต่ละ

ฝ่ายทั้งทางภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหา หรือเพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของประชาชน ในท้องถิ่น และเป็นการสร้างระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นให้ดีขึ้นผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ ลิจิต หนูดี (2538 อ้างถึงใน จุฑารัตน์ จริยาอุดม, 2548, หน้า 11) มาประยุกต์ใช้ในการทำงานวิจัยในครั้งนี้

เทศบาลตำบล เทศบาลตำบลเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่ใกล้ชิดกับประชาชนในเขตพื้นที่มากที่สุด และมีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบต่อการพัฒนาในเขตพื้นที่ของตนโดยตรง

เทศบาลตำบลแสง อำเภอมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี เป็นเทศบาลตำบลแห่งหนึ่งที่ได้รับการยกฐานะมาจากองค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2552 และมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 13) พ.ศ. 2552 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยจึงประกาศให้จัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลแสงเป็นเทศบาลตำบลแสง เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2554

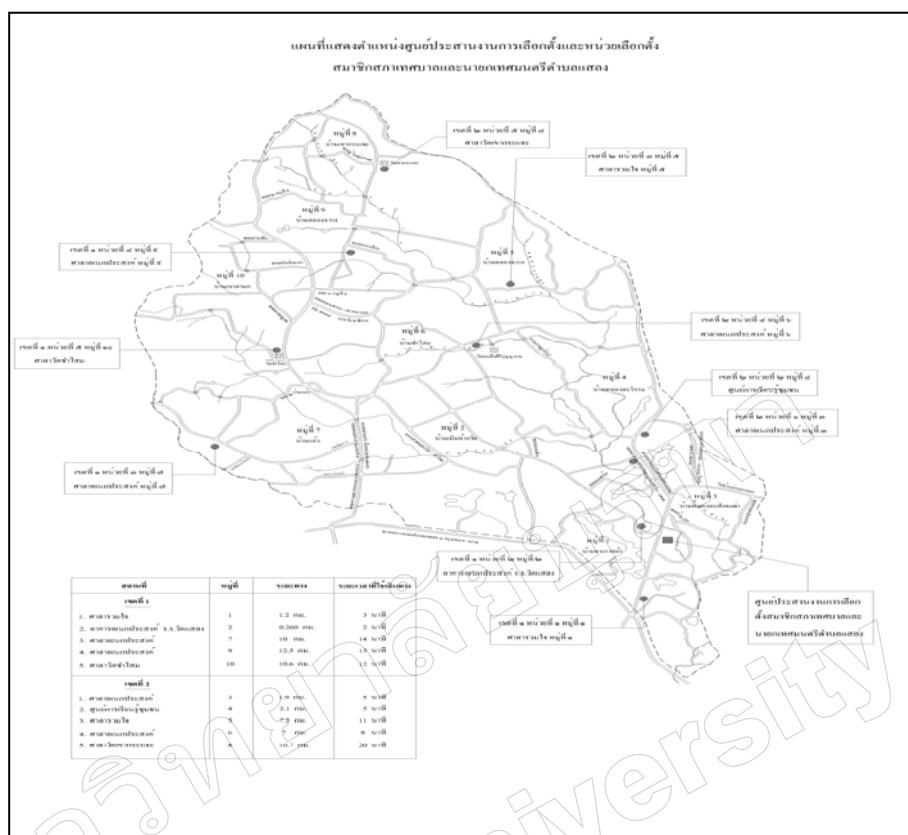
สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลตำบลแสง

ข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้ง อาณาเขต เขตการปกครอง ประชากร ผลิตภัณฑ์มวลรวมรายได้ การศึกษา สาธารณสุข ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งตำบลแสงมีประวัติความเป็นมาว่าเนื่องจากสมัยก่อนมีคนเฒ่าคนแก่เล่าว่ามีต้นไม้ต้นหนึ่งเป็นต้นไม้ใหญ่อยู่กลางทุ่งนาอยู่คนละฝั่งคลองด้านทิศเหนือของวัดแสงปัจจุบัน ชาวบ้านเรียกต้นไม้ต้นนี้ว่า “ต้นไม้แสงใจ” ต่อมาเมื่อมีพระราชบัญญัติตั้งชื่อตำบลจึงใช้ชื่อต้นไม้ต้นนี้เป็นชื่อตำบล มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	จดตำบลชากไทย	หมู่ที่ 4 อำเภอบึงสามพัน
ทิศใต้	จดถนนสุขุมวิท	ตำบลท่าช้าง อำเภอมืองจันทบุรี
ทิศตะวันออก	จดตำบลท่าหลวง	หมู่ที่ 4 - 8 อำเภอมะขาม
ทิศตะวันตก	จดตำบลเขาบายศรี	หมู่ที่ 9 ตำบลเขาหัวอำเภอท่าใหม่

เนื้อที่ ของเทศบาลตำบลแสง จำนวน 42.84 ตารางกิโลเมตร ประมาณ 26,780 ไร่

ภูมิประเทศ ลักษณะเป็นที่ราบสูงเสมอ มีที่ลุ่มเป็นบางแห่ง มีถนนหลวงตัดผ่านหลายสาย จำนวนหมู่บ้าน มีทั้งหมด 10 หมู่

ภาพที่ 1 แผนที่ตำบลแสง

ที่ตั้ง เทศบาลตำบลแสงตั้งอยู่บนถนนทางแยกทางหลวงหมายเลข 3 (ดอนสำโรง - แดงเม) อยู่ห่างจากตัวอำเภอ ประมาณ 8 กิโลเมตร

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย และแนวโน้มนการพัฒนาประเทศ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) มีเป้าหมายในการพัฒนาแบบบูรณาการที่เป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาต่อเนื่องและให้ความสำคัญต่อการรวมพลังสังคมทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมดำเนินการทุกขั้นตอนของการพัฒนาพร้อมทั้งสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาสู่การปฏิบัติ รวมทั้งการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินการตามแผนอย่างต่อเนื่อง

จากยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นในปัจจุบันที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนมีความเข้มแข็งโดยการที่ให้ประชาคมได้ร่วมคิดร่วมทำร่วมแก้ไขปัญหามิว่าจะเป็นเรื่องเศรษฐกิจสังคมการเมืองเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประสิทธิผล โปร่งใสและเป็นธรรมจึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลแสง อำเภอมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี เพื่อนำผลการศึกษาเสนอต่อผู้บริหารในการใช้เป็นข้อมูลสำหรับผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นนำไปประกอบการพิจารณาปรับปรุงการวางแผนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาและแผนพัฒนาสามปีเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการ ตามโครงการที่บรรจุไว้ในแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เทศบาลตำบลแสงได้ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2554 - 2556) ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 โดยมียุทธศาสตร์ทั้งหมด 4 ยุทธศาสตร์

ผู้วิจัยได้นำยุทธศาสตร์จากแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2554 - 2556) ของเทศบาลตำบลแสงมาใช้ในการทำวิจัย ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

แนวทางการพัฒนา

- 1.1 ก่อสร้าง ปรับปรุงบำรุงรักษาถนนสะพานทางเท้าและท่อระบายน้ำ
- 1.2 พัฒนาระบบจราจร
- 1.3 ก่อสร้างฝายน้ำล้น, ท่อปล่อยเหลี่ยม, ขุดลอกแหล่งน้ำสาธารณะ และแก้ไขปัญหาภัยแล้ง
- 1.4 ส่งเสริมการขยายเขตไฟฟ้าสาธารณะ และติดตั้งไฟฟ้าตามทางแยก
- 1.5 ส่งเสริมการจัดตั้งประปาหมู่บ้าน, ด้านบ่อบาดาล, ด้านอ่างเก็บน้ำ
- 1.6 ส่งเสริมการสร้างศาลาอเนกประสงค์ และส่งเสริมเวทีสำเร็จรูปอเนกประสงค์
- 1.7 แนวการพัฒนาด้านโทรศัพท์

2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม

แนวทางการพัฒนา

- 2.1 สร้างจิตสำนึกและตระหนักในการจัดหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.2 แนวทางการกำจัดขยะ
- 2.3 พัฒนาและส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชน

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม

แนวทางการพัฒนา

- 3.1 การพัฒนาระบบการศึกษา
- 3.2 อนุรักษ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี
- 3.3 เพิ่มช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชน
- 3.4 ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน

4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านคุณภาพชีวิต

แนวทางการพัฒนา

- 4.1 สร้างจิตสำนึกในการดูแลรักษาสุขภาพ
- 4.2 จัดระเบียบชุมชนและระบบการรักษาความปลอดภัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อมรรัตน์ ชัยขรรค์เมือง (2547, บทคัดย่อ) เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนย่อยภายในเขตเทศบาล: ศึกษากรณี เทศบาลตำบลแหลมฉบัง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนภายในเขตเทศบาลตำบลแหลมฉบัง และศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลแหลมฉบัง จำแนก เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่ม ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ภาวะผู้นำ การติดต่อสื่อสาร บทบาทของข้าราชการและนโยบายของรัฐบาล กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนย่อยในเขตเทศบาลตำบลแหลมฉบัง จำนวน 300 คน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและใช้สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (จำนวน) ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยใช้ไคสแควร์ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลแหลมฉบัง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง โดยมีอายุ 51 ปีขึ้นไปมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36.00 และส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา - อาชีวศึกษา มีรายได้เฉลี่ย 14,245 บาทต่อเดือน และส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม สำหรับระยะเวลาที่อาศัยในชุมชนเฉลี่ย 31 ปี สำหรับข้อมูลปัจจัยการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนรวม 4 ด้าน ของผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐ และนโยบายรัฐบาลในภาพรวม พบว่า ปฏิบัติอยู่บ่อย ๆ โดยด้านภาวะผู้นำมีค่าเฉลี่ย สำหรับด้านบทบาทข้าราชการ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนย่อยในเขตเทศบาลรวม 4 ด้าน ในภาพรวมพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากโดยด้านการร่วมดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด สำหรับด้านการร่วมค้นหาปัญหามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ปัจจัยที่มีผลต่อการมี

ส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน พบว่า อายุ รายได้ต่อเดือน การเป็นสมาชิกกลุ่ม ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ความคิดเห็นด้านภาวะผู้นำ การติดต่อสื่อสาร บทบาทของข้าราชการ และนโยบายรัฐบาลมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ระดับนัยสำคัญ .05 โดยที่อายุ และระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยผู้วิจัยได้นำเสนอให้ ภาครัฐสนับสนุน ส่งเสริมให้ประชาชนทราบถึงความสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ตามนโยบายของรัฐ เพื่อให้ประชาชนร่วมกันพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลแหลมฉบังให้เป็น เมืองน่าอยู่ต่อไป

เจนจิรา สุคำภา (2547, บทคัดย่อ) เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอสองเนิน จังหวัดนครราชสีมา การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหาร ส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอสองเนิน จังหวัดนครราชสีมา มีความมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อ ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงาน และความคิดเห็น เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหาร ส่วนตำบลโดยเก็บข้อมูลทั่วไปจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอสองเนิน จังหวัดนครราชสีมา ทั้ง 11 แห่ง จำนวน 357 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า จำนวน 30 ข้อ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ เท่ากับ .942 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ การทดสอบสมมติฐานโดยใช้ F - test (ANOVA) ผลการศึกษาปรากฏ ดังนี้

1. ด้านการร่วมเสนอปัญหาในชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเป็นรายชื่อ พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นมากที่สุด และประชาชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาภายในชุมชนร่วมกับ องค์การบริหารส่วนตำบลน้อยที่สุด
2. ด้านการจัดทำแผนพัฒนาตำบล โดยรวมอยู่ในระดับน้อย และเป็นรายชื่อ พบว่า ประชาชนได้เข้าร่วมประชุมประชาคมหมู่บ้าน เพื่อจัดทำแผนพัฒนาในชุมชนของตนเองมากที่สุด และประชาชนมีส่วนร่วมในการกลั่นกรองปัญหาและความต้องการน้อยที่สุด
3. ด้านการร่วมกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเป็นรายชื่อ พบว่า ประชาชนในชุมชนรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมร่วมกับองค์การบริหาร ส่วนตำบลมากที่สุด และประชาชนได้เสนอตนเองเพื่อร่วมกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล น้อยที่สุด

4. ด้านการมีส่วนร่วมตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยรวมอยู่ในระดับน้อย และเป็นรายชื่อ พบว่า ประชาชนได้ติดตามและตรวจสอบการทำงานของสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลมากที่สุด และประชาชนได้ร่วมเป็นคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ในการดำเนินงานทางพัสดุน้อยที่สุด

ประชาชนที่มีความแตกต่างในเรื่อง เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 แต่ประชาชนที่มีระยะเวลาอาศัยอยู่ในตำบลแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน

โดยสรุประดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลโดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับน้อย โดยด้านการร่วมกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการร่วมเสนอปัญหาในชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการจัดทำแผนพัฒนาตำบลและด้านการมีส่วนร่วมตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลอยู่ในระดับน้อย

จุฑามาศ ศรีศิริพรพันธ์ (2547, บทคัดย่อ) เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานองค์การบริหารส่วนตำบลคลองขุด อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา การศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานองค์การบริหารส่วนตำบลคลองขุด อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานองค์การบริหารส่วนตำบลคลองขุด ด้านร่วมวางแผนด้านร่วมปฏิบัติงาน, ร่วมกิจกรรม ด้านการติดตามตรวจสอบและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไปกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานองค์การบริหารส่วนตำบลคลองขุดใช้กลุ่มตัวอย่างจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (อายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์) ซึ่งมีภูมิลำเนาในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคลองขุด จำนวน 316 คน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติเชิงพรรณนาได้ ค่าความถี่ (จำนวน) ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและทดสอบสมมติฐาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรใช้ไคสแควร์ ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มากกว่าเพศหญิง มีอายุ 36 - 60 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า หมู่บ้านที่อาศัย หมู่ที่ 4 สถานภาพสมรสแต่งงาน อาชีพเกษตรกรกรรม มีการพูดคุยกันในครอบครัวและช่องทางรับรู้ข่าวสาร การดำเนินงานองค์การบริหารส่วนตำบลคลองขุดโดยหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน ระดับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานองค์การบริหารส่วนตำบลคลองขุดอยู่ในระดับปานกลาง พบว่า ความสัมพันธ์ข้อมูลทั่วไปด้านเพศกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานองค์การบริหารส่วนตำบลคลองขุด ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานองค์การบริหารส่วนตำบลคลองขุด และไม่มีนัยสำคัญของสถิติที่ระดับ .05 ส่วนความสัมพันธ์ข้อมูลทั่วไปด้านอายุ การศึกษา

หมู่บ้านที่อาศัย สถานภาพสมรส อาชีพ การพูดคุยในครอบครัวและช่องทางรับรู้ข่าวสาร การดำเนินงานองค์การบริหารส่วนตำบลคลองขุด มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการดำเนินงานองค์การบริหารส่วนตำบลคลองขุด และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อมรรัตน์ ศิริกาญจนวงศ์ (2551) เรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลตำบลบรบือ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม มีความมุ่งหมายเพื่อ

1. ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานของเทศบาลตำบลบรบือ
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

แตกต่างกัน

3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานเทศบาลตำบลบรบือ กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบรบือ ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 308 คน เป็นชาย 142 คน เป็นหญิง 166 คน คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างตามวิธีการของ ยามาเน่ (Yamane) ใช้หารสุ่มแบบแบ่งชั้นและสุ่มแบบระบบ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t - test และ F - test (One - way ANOVA) เสนอผลการศึกษาโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยปรากฏ ดังนี้

1. ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลตำบล โดยรวมเป็นขั้น คือ ขั้นการลงทุนและการปฏิบัติงาน และขั้นการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับน้อยส่วนรายด้านอีก 2 ขั้น คือ ขั้นการค้นหาปัญหาและสาเหตุ และขั้นการวางแผนดำเนินกิจกรรม อยู่ในระดับปานกลาง

2. ประชาชนเพศชายมีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลโดยรวมและเป็นรายขั้น 3 ขั้น คือ ขั้นการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา และขั้นการวางแผนดำเนินกิจกรรมและขั้นการลงทุนและปฏิบัติงาน และมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย 1 ขั้น คือ ขั้นการติดตามและประเมินผล

ส่วนประชาชนเพศหญิงมีส่วนร่วมในการบริหารงานโดยรวมเป็นรายขั้นทั้ง 4 ขั้น อยู่ในระดับน้อย นอกจากนี้ประชาชนเพศชาย มีส่วนร่วมในการบริหารงานโดยรวมและในรายด้านทั้ง 3 ขั้น คือ ขั้นการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ขั้นการวางแผนดำเนินกิจกรรมและขั้นการลงทุนและปฏิบัติงานมากกว่าประชาชนเพศหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 แต่ประชาชนทั้งสองกลุ่มมีส่วนร่วมในขั้นการติดตามและประเมินผลไม่แตกต่างกัน

3. ประชาชนที่มีอายุ 18 - 25 ปี มีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาล โดยรวมเป็นรายขั้นทุกขั้นอยู่ในระดับน้อย ประชาชนที่มีอายุ 36 - 45 ปี มีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลโดยรวม

และเป็นรายชั้น 2 ชั้น คือ การลงทุนและปฏิบัติงานและชั้นการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับน้อย และมีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลอีก 2 ชั้น อยู่ในระดับปานกลาง คือ ชั้นการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา และชั้นการวางแผนดำเนินกิจกรรม ส่วนประชาชนที่มีอายุ 46 ปีขึ้นไปมีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลโดยรวมและเป็นรายชั้น 3 ชั้น อยู่ในระดับปานกลางและมีส่วนร่วมชั้นการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับน้อย โดยประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีส่วนร่วมโดยรวมและรายชั้น 2 ชั้น คือ ชั้นการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ชั้นการวางแผนดำเนินกิจกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนรายชั้น 2 ชั้น คือ ชั้นการลงทุนและปฏิบัติงานและชั้นการติดตามและประเมินผลไม่แตกต่างกัน

4. ประชาชนที่มีระดับการศึกษาและอาชีพต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลตำบลบรบือ โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

โดยสรุป ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบรบือ มีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลตำบลบรบือ โดยรวมและรายชั้น 2 ชั้น อยู่ในระดับน้อย ยกเว้นการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ชั้นการวางแผนดำเนินกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง ประชาชนที่มีความแตกต่างในเรื่องเพศ ช่วงอายุ มีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลแตกต่างกัน แต่ประชาชนที่มีความแตกต่างกันในด้านการศึกษา และอาชีพมีระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานเทศบาลตำบลบรบือ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งข้อเสนอแนะที่ได้สามารถใช้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาและปรับปรุงการบริหารงานเทศบาลตำบลบรบือให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อไป

จิรวลย์ วรวงศ์ (2550) ซึ่งศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลเมืองสรวง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นโดยรวมและรายด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินงาน และด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนปฏิบัติงาน ไม่แตกต่างกัน

พลสวัสดิ์ นาทองคำ (2550) ซึ่งศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาเมืองน่าอยู่ เทศบาลตำบลร่องคำ อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาเมืองน่าอยู่ โดยรวมและรายด้านจำนวน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติ ด้านการร่วมในผลประโยชน์ และด้านการติดตามประเมินผลแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปราณี ทองจันทร์ (2550) ซึ่งศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของเทศบาลตำบลยางน่อง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมี

บทบาทในการมีส่วนร่วมพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของเทศบาลตำบลยางนึ่ง อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนส่วนใหญ่จะมีผู้นำชุมชนเป็นตัวแทน ภาคประชาชนร่วมเสนอความต้องการและแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน ประกอบกับ เทศบาลเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ ได้มีบทบาทในการกำหนดขั้นตอนการทำงานผ่านตัวแทน ประชาคมหมู่บ้านจึงทำให้แนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานได้ตรงกับความต้องการของประชาชน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนอย่างสูงสุด

ณัฐรจา ดันนารัตน์ (2552) ซึ่งศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงาน แผนพัฒนาท้องถิ่นตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ผลการศึกษาพบว่าประชาชนที่มีอายุ ต่างกันมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่นตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัด หนองคาย แตกต่างกัน และประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยรวม และรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของ เทศบาลตำบลแสง อำเภอมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ซึ่งจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้นำแนวคิดผสมผสานแนวคิดทฤษฎีของ โคเฮน และอัฟโฮฟ (Cohen & Uphoff, 1979 อ้างถึงใน จุฑามาศ ศรีศิริพรพันธ์, 2547, หน้า 12) เข้ากับแนวคิดภาคปฏิบัติของ ประสพสุข คีอินทร์ (2531 อ้างถึงใน จริยา กลิ่นอุดม, 2547, หน้า 16) และแผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบล แสง อำเภอมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี (เทศบาลตำบลแสง, 2554) มาเป็นกรอบแนวคิดใน การศึกษาวิจัยครั้งนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ปัจจัยส่วนบุคคล

1. เพศ
2. อายุ
3. ระดับการศึกษา
4. อาชีพ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ของเทศบาลตำบลแสง

อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ได้แก่

1. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

- 1.1 การมีส่วนร่วมในการประชุม/ ตัดสินใจ
- 1.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน
- 1.3 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์
- 1.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

2. ด้านการสวัสดิการสังคม และการส่งเสริมคุณภาพชีวิต

- 2.1 การมีส่วนร่วมในการประชุม/ ตัดสินใจ
- 2.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน
- 2.3 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์
- 2.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

3. ด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

- 3.1 การมีส่วนร่วมในการประชุม/ ตัดสินใจ
- 3.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน
- 3.3 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์
- 3.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

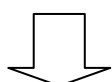
4. ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคมและการรักษาความสงบเรียบร้อย

- 4.1 การมีส่วนร่วมในการประชุม/ ตัดสินใจ
- 4.2 การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน
- 4.3 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์
- 4.4 การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

(Cohen & Uphoff, 1979; ประสพสุข คีรินทร์, 2531, หน้า 16; เทศบาลตำบลแสง, 2554)

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรตาม	แหล่งอ้างอิง
การมีส่วนร่วมของประชาชน 1. การมีส่วนร่วมในการประชุม/ตัดสินใจ 2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน 3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ 4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน	โคเฮนและอัฟโฮฟ (Cohen & Uphoff, 1979) เข้ากับแนวคิดภาคปฏิบัติของ ประสพสุข คีรินทร์, 2531, หน้า 16)

การดำเนินงาน 4 ด้าน ของเทศบาลตำบลแสง 1. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ 2. ด้านการสวัสดิการสังคม และการส่งเสริมคุณภาพชีวิต 3. ด้านการสวัสดิการสังคม และการส่งเสริมคุณภาพชีวิต 4. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และแหล่งน้ำ 5. ด้านการเมือง การบริหาร และการบริการ	แผนพัฒนาสามปีของเทศบาลตำบลแสง (เทศบาลตำบลแสง, 2554)
---	---

ภาพที่ 3 แหล่งที่มาของตัวแปร